

Fritidslärares yrkesroll

En studie av grundskolelärares förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll och hur den kan påverka samverkan mellan skola och fritids

Av: Johan Sundqvist

Handledare: Larissa Mickwitz

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande

Kandidatuppsats 15 hp

Självständigt arbete | Vårterminen 2016

Grundläroutbildning med interkulturell profil med inriktning mot fritidshem,
erfarenhetsbaserad 180p

Abstract

The purpose of this study, *The after-school care teacher's professional role - A study of primary school teachers understanding and attitudes towards the after-school care teachers professional role and how that can affect collaboration between the school and after-school care*, is to illustrate the understanding and attitudes towards after-school care teachers found with primary school teachers. Another purpose is to examine in what way the understanding and the attitudes can affect the collaboration between school and after-school care as well as the after-school care teachers ability to operate professionally.

I have chosen to conduct a qualitative study through questionnaires and one interview.

This study is built on a social constructivistic perspective.

The results show that the understanding and attitudes found with primary school teachers do effect the possibilities of cooperation between the school and after-school care. Mostly the understanding of the professional role of the after-school care teacher can be found to be quite good whilst the attitudes show that primary school teachers see the after-school care teacher as having more of a supporting role to the primary school teacher.

Keywords: *after-school care teacher, collaboration, social constructivism*

Sammanfattning

Syftet med denna studie, *Fritidslärares yrkesroll - En studie av grundskolelärares förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll och hur den kan påverka samverkan mellan skola och fritids*, är att belysa förståelse och attityder gentemot fritidsläraren hos grundskolelärare. Ett vidare syfte är att undersöka på vilket sätt förståelsen och attityden kan påverka möjligheten för samverkan mellan skola och fritids samt fritidslärares möjligheter att verka professionellt.

Jag har valt att använda en kvalitativ metod genom enkäter och en intervju.

Studien bygger på ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

Studiens resultat visar på att grundskolelärares förståelse och attityd kan ses påverka möjligheten till samverkan mellan skola och fritids. Till stor del kan en se att grundskolelärares förståelse för fritidslärares yrkesroll är god medan attityder visar på hur grundskolelärare ser fritidsläraren som en medhjälpare och assistent till grundskolelärares.

Nyckelord: *fritidslärare, samverkan, socialkonstruktivism,*

Förord

Det har varit en otroligt intensiv men också spännande vår. Arbetet med denna uppsats har både fått mig att helt tappa orken och att inspireras till vidare reflektion om min egen roll som färdigutbildad fritidslärare. Allt inom loppet av drygt ett par månader. Våldigt många timmar har spenderats på caféer och många nätter har inneburit mindre sömn än vad en kan önska.

När skrivandet nu går mot sitt slut så är det med stor tacksamhet jag ser tillbaka på våren och allt stöd jag fått inte minst från familj och vänner som stått ut med både tröttheten och de ständigt återkommande samtalen om social konstruktion när jag själv försökt förstå vad det egentligen handlar om men också kursare och kollegor som alla peppat, tipsat och med jämna mellanrum lyft min självkänsla när jag inte känt orken och inspirationen själv. Så ett stort, varmt tack till er alla för det stödet som jag inte tror jag hade klarat mig igenom detta utan.

/Johan Sundqvist, Espressohouse Sollentuna, 2016-04-21

1. Inledning	1
1.1 Vem är fritidsläraren?	1
1.2 Utgångspunkter	2
1.3 Problematik kring samverkan och samarbete mellan skola och fritids	3
1.4 Syfte	3
1.4.1 Frågeställning	4
2. Tidigare forskning	4
2.1 Yrkesrollen	4
2.2 Samverkan	6
3. Teoretiska perspektiv	7
3.1 Socialkonstruktivism	7
4. Metod & Material	9
4.1 Avgränsning & urval	10
4.2 Enkät & intervju	11
4.3 Giltighet & tillförlitlighet	12
4.4 Etiska överväganden	13
4.5 Metoddiskussion	14
5. Resultat & Analys	14
5.1 Inledning	14
5.2 Teman	15
5.2.1 Roller	15
5.2.2 Egenskaper	18
5.2.3 Relation till grundskoleläraren	19
5.2.5 Sammanfattning	21
6. Diskussion	22
6.1 Yrkesrollens dilemma	22
6.2 Hierarkisk struktur som ett organisatoriskt problem	23
6.3 Mandat gällande socialt samspel	23
6.4 Socialt konstruerad attityd	24
6.5 Slutsatser	24
6.6 Nya frågeställningar	25
7. Litteraturförteckning	26
7.1 Övriga källor	27

8. Bilagor	28
8.1 Bilaga 1 Enkätfrågor	28
8.2 Bilaga 2 Intervjufrågor	31
8.3 Bilaga 3 Informerat samtycke	32

1. Inledning

Skolverkets arbete med att ta fram de nya allmänna råden för fritidshemmet visade på reella brister i organisation kring samverkan i de svenska skolorna. Det rådde otydlighet kring fritidslärares roll i samverkan, kring planeringstid och även en viss hierarkisk ordning mellan skola och fritids där det oftast låg fokus på utvecklingen av samverkan ur skolans perspektiv (Grettve, 2015, 16-17). I relation till hur samverkan fungerar mellan skola och fritids är det intressant att fundera över vilken förståelse för fritidslärares yrkesuppdrag, fritidspedagogiken och vilka attityder till fritidslärare som finns. Detta då attityd och förståelse påverkar och sätter ramar för samarbetet och, menar jag, därmed även möjligheten till samverkan med skolan.

Kollegornas, fritidslärares samt föräldrarnas uppfattning om och förståelse av fritidslärares yrkesroll sätter ramar för fritidslärares arbete. Rektorns syn på yrkesrollen sätter formella ramar för anställningen, men även för det konkreta pedagogiska arbetet. Kollegornas uppfattning om fritidslärares yrkesroll påverkar kanske inte alltid på ett lika synligt sätt utan påverkar snarare på ett mer indirekt sätt den dagliga verksamheten i fritidshemmet utifrån tanken att vi som individer utvecklar vår verklighetsuppfattning och därigenom sätt att agera i förhållande till våra sociala möten (Hwang & Nilsson, 2011, s.75). Det är denna, mer indirekta, påverkan på fritidslärares arbete som jag intresserar mig för i denna uppsats. Det är grundskolelärares uppfattningar om fritidsläraren som ligger i fokus.

1.1 Vem är fritidsläraren?

De arbetande i fritidshemmen runt om i Sverige består i stor utsträckning av personal utan adekvat utbildning i allmänhet och grundläroutbildning med inriktning mot fritidshem i synnerhet (Pihlgren, 2015, s.25). Detta tror jag också bidrar till att förståelsen och attityden till yrkesrollen ser ut så som den gör. Jag kommer i denna text att använda mig av begreppen fritidspedagog och fritidslärare samt personal i fritidshem. I de allmänna råden (Skolverket, 2014) definieras fritidspedagoger som personal med examen som är tänkt för arbete inom fritidshemmet. Fritidslärare, som är det begrepp jag i likhet med Pihlgren (2015, s.22 & 31) kommer använda, finns inte med i de allmänna råden utan där används begreppet lärare i fritidshem vilket också definieras som personal med utbildning avsedd för arbete inom

fritidshemmet. Både fritidsläraren och fritidspedagogen får ansvara för och bedriva undervisning i fritidshemmet. Med personal i fritidshem avser jag all personal som arbetar inom fritidshemmet (Skolverket, 2014). I de allmänna råden specificeras att även denna personalgrupp ska ha sådan utbildning och/eller erfarenhet som främjar elevernas utveckling och lärande. Denna grupp får alltså inte ansvara för undervisning i fritidshemmet. Då personalen i fritidshemmet ofta idag saknar utbildning (Pihlgren, 2015, s.25-26) så använder jag begreppet i en vidare bemärkelse och inkluderar alla som arbetar i fritidshemmet.

I relation till detta är det intressant att definiera vad som avses med begreppet undervisning. För att göra det kan vi ställa det i relation till begreppet utbildning. Undervisning är den målstyrda process som under ledning av lärare leder till lärande och utveckling av såväl kunskap som värden medan utbildning tolkas i en vidare bemärkelse som den verksamhet där undervisningen sker (Skolverket, 2014, s.8). För att göra det enkelt kan man säga att begreppet utbildning syftar på skolan, fritidshemmet, förskoleklassen i sin helhet medan undervisningen handlar om specifika målstyrda processer som sker inom ramen för skolans verksamhet.

1.2 Utgångspunkter

Min erfarenhet är att fritidspersonalen, utbildad som outbildad, ofta kommer sist i prioriteringsordningen. Utöver det så påverkar såklart också elevernas föräldrars förväntan på vad verksamheten ska innehålla också. Allt från ren barnpassning till en tydlig pedagogisk verksamhet förväntas. Även om skolledning/rektorer, kollegor och föräldrar förstått fritidslärarens yrkesroll så kvarstår den egna inställningen och förståelsen för vilket arbete yrkesrollen som fritidslärare innebär. Den egna förståelsen för yrkesuppdraget, tänker jag, utvecklas till stor del under utbildningstiden. Så har det varit i mitt fall. Därför tänker jag i arbetet med studien delvis utgå från att den egna förståelsen är som hos en som genomgått adekvat utbildning. Med den utgångspunkten så blir det mest intressant att titta på kollegornas/ lärarnas förståelse för fritidslärarens yrkesroll då den inte har samma direkta utansvarare en mer dold påverkan på möjligheterna för fritidsläraren att utföra sitt arbete.

Fritidslärares pedagogiska förhållningssätt kan i mina ögon i många fall likna lärarens då arbetet utförs delvis i samma miljö, med samma barn och ofta tillsammans med grundskolelärarna, men där finns ändå grundläggande skillnader som bör ges utrymme inte bara i fritidshemmets verksamhet utan även i samverkan under skoldagen. Orwehag (2015) menar att fritidslärare idag intar olika positioner i samverkan, såsom assistent/medhjälpare, samarbetspartner till klasslärare eller lärare i ett specifikt ämne, där fritidspedagogiken får större eller mindre plats. Det framgår dessutom i tidigare forskning att skolan, och därmed grundskolelärarna, oftast fått en dominerande ställning i samverkansarbetet (Pihlgren, 2015).

1.3 Problematik kring samverkan och samarbete mellan skola och fritids

Skolverket har i de nya allmänna råden tydligt definierat vilket ansvar rektor har i fråga om samverkan för att organisationen ska stödja ett helhetsperspektiv på elevens utveckling (Skolverket, 2014, s.24, 27-30; Grettve, 2015, s.15). Här poängteras också fritidshemmets personals pedagogiska särart i relation till samverkan med förskoleklass och skola och därigenom egentligen samverkans hela syfte sett ur fritidshemmets perspektiv, nämligen att integrera fritidspedagogiken inom ramen för skolans schemalagda tid och inte att enbart vara ett stöd för lärarna.

Pihlgren (2015) pratar om hur vissa kunskapsområden betonas mer eller mindre i skolans respektive fritidshemmets pedagogik. Det kognitiva lärandet i skolan och det sociala och relationella lärandet i fritidshemmet. Lärandet i de olika kunskapsområdena är dock gränsöverskridande och utgör i mina ögon en viktig poäng med samverkan, att personal med kompetens i alla områdena finns närvarande under elevernas hela dag. Men det är ju detta som är frågan. Hur ser grundskolelärare på fritidslärares yrkesroll och sker verkligen detta gränsöverskridande samverkansarbetet där de båda pedagogiska förhållningssätten får utrymme på det sätt som Skolverket (2014, s.28-29) avsett eller arbetar fritidsläraren snarare i en understödjande och assisterande roll till läraren?

1.4 Syfte

Syftet med uppsatsen är att genom enkäter och intervjuer med lärare som är verksamma i grundskolan undersöka lärares förståelse för och attityd gentemot fritidslärares arbete och

yrkesroll. Hur kan detta ses sätta ramar för samverkan mellan fritids och skola samt vidare ge fritidsläraren möjlighet att verka professionellt? Undersökningen baseras på en mindre, kvalitativ, enkät samt en intervju med en av respondenterna.

1.4.1 Frågeställning

Hur beskriver grundskolelärare sin förståelse för fritidslärares yrkesroll och vilka attityder framkommer gentemot densamme? Hur kan detta påverka möjligheterna till samverkan?

2. Tidigare forskning

I detta kapitel redogör jag för utvalda delar av tidigare forskning i ämnet som relaterar till tankar om samverkan mellan fritids och skola, definition av fritidspedagogens yrkesroll samt dess utveckling genom åren. Detta är helt klart ett högaktuellt ämne som verkar återkomma i såväl studenters examensarbeten som tidningsartiklar (Modig & Olsson, 2007; Falk & Tamdjidi, 2012; Helte, 2012; Lindell, 2015). Ann S Pihlgren är fil.dr, forskare, lärarutbildare och skolutvecklare och författare till flera böcker om fritidshemmet, dess pedagogik och yrkesroll. Hennes bok *Fritidshemmet och skolan - det gemensamma uppdraget* (Pihlgren, 2015) där både yrkesrollen som sådan och samverkan samt samarbete med skolans övriga verksamhet i synnerhet behandlas utgör en stor del av den tidigare forskningen i denna uppsats. Just nu pågår också ett arbete hos Skolverket med att utveckla tydligare mål för fritidshemmen (Jällhage, 2015).

2.1 Yrkesrollen

För att förstå fritidslärares yrkesroll behöver vi titta på läroplanens innehåll samt Skolverkets förtydligande av fritidshemmets arbetsuppgifter i de allmänna råden. Men för att få en mer komplett bild av och förståelse för fritidshemmet pedagogik och därmed fritidslärares yrkesroll så behöver titta på fritidshemmets historia. Hansen Orwehag (2015, s.42-44) liksom Rohlin (2001) beskriver relationen mellan fritidshemmet, under tidigt 1900-tal kallat arbetsstugor, och skolan. Arbetsstugornas verksamhet såg annorlunda ut än fritidshemmets gör idag men den tidiga pedagogiska idé som fanns liknade den nuvarande bland annat genom syftet att vara ett praktiskt komplement till den teoretiskt inriktade skolan.

Senare, under 60- och 70-talet låg kanske verksamheten längst ifrån den nuvarande och inriktades mer mot omsorg än någonsin. Fritidshemmet fanns då i samma pedagogiska sfär som förskolan och styrdes av samma styrdokument. Under denna period ställdes fritidshemmet ofta i motsats till skolan. 1996 flyttades ansvaret för fritidshemmen över till utbildningsdepartementet och första gången fritidshemmets uppdrag behandlades i skollagen var 2011 i samband med den nya läroplanen, Lgr11 (Skolverket, 2011), där fritidshemmet på ett nytt sätt inkluderas.

När en tittar tillbaka på historien så förstår en hur den fritidspedagogiska idén fått sina olika aspekter. Både perspektivet av komplettering och som motpol till skolan. Arbetet med målstyrda aktiviteter av praktisk karaktär som behandlar liknande ämnesinnehåll som skolans klassundervisning såsom exempelvis utomhusmatematik. Men även det situationsbundna pedagogiska förhållningssättet där det är elevernas egna initiativ som styr aktiviteten, och därmed även till viss del lärostoffet, och fritidslärares uppgift blir att synliggöra och leda vidare i lärandet som redan sker. Hansen & Orwehag (2015, s.45) skriver att det senare lärandet i stor utsträckning då handlar om det relationella och sociala. Lärande mer riktat mot socialt samspel såsom exempelvis konfliktlösning, demokratiska principer och värdegrund.

Modig och Olsson har i sin forskning intervjuat fyra lärare och kommer där fram till att dessa lärare värdesätter fritidslärares större kunskap och möjlighet att arbeta med det sociala, konflikthanteringen samt kontakten med föräldrarna (Modig & Olsson, 2007, s.19). Lärarna menar också att fritidslärares kompetens inte tas till vara fullt ut då den är väldigt splittrad och skolans verksamhet tar överhand samt att eventuell planeringstid utgår. Falk & Tamdjidi (2012) får i sin studie syn på liknande uppfattningar hos både grundskolelärare och fritidslärare om fritidslärares sociala och relationella kunskap men också hur frustrationen kring att deras närvaro i klassrummet ofta tar överhand. De beskriver i sin studie hur fritidslärarna upplever att deras ork äts upp av att under skoldagen arbeta som assistent i klassen och att de uttrycker desperation inför frågan om att få arbeta med sin, genom studier och erfarenhet uppnådda, specifika profession som fritidslärare.

Grundskolelärare verkar se en poäng med samverkan då fritidslärarna kan hjälpa till i klassrummet och i temaarbeten men är inte alls lika pigga på att samverka eller samarbeta när det gäller skoldagen som helhet i övrigt. Som exempel tar grundskolelärarna upp att fritidslärarna ofta kliver in som vikarier i klassrummet men att grundskolelärarna sällan eller aldrig gör detsamma i fritidsverksamheten (Falk & Tamdjidi, 2012).

2.2 Samverkan

Inför arbetet med och framställandet av de nya allmänna råden för fritidshemmet efter att den senaste läroplanen lanserades 2011 så gjordes en inventering av läget i fritidshemmen runtom i Sverige (Grettve, 2015, s.14). Denna breda inventering, som bestod i kvalitativa intervjuer med flera aktörer inom fritidshemmets verksamhet samt bland annat externa forskare, visade på att en organisation och tydlig plan för samverkan mellan fritidshemmet, förskoleklassen och skolan i de allra flesta fall saknades. Utöver detta upptäckte man även hur det rådde otydlighet kring ansvarsfördelningen på de olika nivåerna. Det saknades ofta, från ledningshåll, en plan för hur samverkan faktiskt borde fungera.

I dessa fall lämnades personalen ensam att skapa strukturer och former för samverkan. [...] Ansvaret att organisera en samverkan blev i dessa fall beroende av enskilda personers engagemang (Grettve, 2015, s.14)

Vidare var graden av utbildad personal på fritidshemmen runtom i landet låg 2010 och har senare snarast försämrats vilket, sammanslaget med att gemensam planering ofta inte förkom, inte ger en särskilt bra bild av möjligheten till god samverkan mellan fritidshemmet, förskoleklassen och skolan (Pihlgren, 2015, s.25-26). Ambitionen med de nya allmänna råden var att ge verktyg för ett enhetligt tillämpande av läroplanen (Skolverket, 2014) vilket kräver både rektor och fritidshemspersonal som är väl insatt i såväl läroplanen i allmänhet som fritidspedagogiken i synnerhet.

Pihlgren (2015, s.27) målar upp en bild av svårigheterna kring samverkan dels utifrån att forskning talar för att det oftast är skolan som dominerar i samarbetet men också utifrån att fritidslärare kan delas upp i två grupperingar som ser på samverkan mellan skola och fritids utifrån lite olika perspektiv. Hon tar upp frågan om ifall fritidshem och skola är varandras

motpoler eller om de är komplement till varandra och hur detta påverkar samverkan. I denna uppsats utgår jag från perspektivet att fritidshemmet och skolan är tänkta att komplettera varandra såväl tidsmässigt som pedagogiskt.

3. Teoretiska perspektiv

I analysarbetet av mitt empiriska material har jag valt att utgå från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv för att undersöka på vilket sätt och i vilken grad andra människors, i detta fall grundskolelärares, syn på fritidsläraren och dess yrkesuppdrag kan tänkas påverka möjligheten för fritidslärares utförande av dess arbete i samverkan.

3.1 Socialkonstruktivism

Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan ses förklara individers agerande utifrån tanken att verklighetsuppfattningen konstrueras i sociala möten med andra människor (Barlebo, 2000)¹. Utifrån detta är perspektivet intressant i denna studie genom antagandet att fritidslärares uppfattningen om såväl sig själva som yrkesuppdraget konstrueras i mötet med kollegorna och att detta möjliggör eller hindrar möjligheten till samverkan och fritidslärares möjlighet att verka professionellt.

Det socialkonstruktivistiska perspektivet kan ses som en reaktion på tidigare psykologiska och biologiska synsätt som förklarade människans utveckling utifrån generella antaganden. I och med detta sågs människans utveckling, uppfattning om sig själv och världen som att den måste förklaras i relation till den tid och den plats där hon lever (Hwang & Nilsson, 2011, s. 38, 74-75). Enligt ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan det ses som att det är genom interaktionen med vår omgivning, samhället och andra individer, som vår identitet och uppfattning av verkligheten skapas. Vår verklighetsuppfattning är alltså beroende av vår

¹ Det kan vara intressant att beröra kritik som riktas mot teorin och kanske framförallt användandet av begreppet social i definitionen. Hacking (1999) ägnar en hel bok åt frågeställningen *Social konstruktion av vad?* och ifrågasätter nödvändigheten med att förklara allt som något socialt konstruerat. Det är inte nödvändigtvis konstruktionen i sig han ifrågasätter utan snarare användandet av begreppet social i relation till det då han menar att i de fall vår verklighetsuppfattning och identitet är konstruerade så har detta med all säkerhet skett i en social kontext. Han argumenterar för att det i de flesta fallen är överflödigt att kalla det för socialkonstruktivism eller socialkonstruktionism och istället borde benämnas konstruktion.

sociala miljö (Barlebo, 2000). Den ger oss möjlighet att förstå och förhålla oss till verkligheten, alltså omvärlden och individerna omkring oss.

I den socialt konstruerade verklighetsuppfattningen, eller kunskapen om det som omger oss är vårt språk centralt och en nödvändighet. I detta perspektiv är språket socialt konstruerat då det kräver samspel mellan minst två människor (Svensson, 2009, s.32-37). Ett exempel på en social konstruktion av språket är förståelsen av *ett par*. Som i; *kan du ge mig ett par bullar* eller *jag kommer om ett par minuter*. I båda fallen kan det personen säger tolkas som att hen vill ha två bullar och att hen kommer om två minuter. Men det är min erfarenhet att *ett par* för en del människor kan betyda både *några stycken* eller *två till tre stycken*. Det finns såklart ett korrekt sätt att använda begreppet på, men ett socialkonstruktivistiskt perspektiv fokuserar inte på om det är rätt eller fel, sant eller falskt.

“I stället för att undra om kunskapen är sann eller giltig, frågar man hur den tillkommit eller producerats. Och man frågar detta inte enbart i de fall då kunskapen är falsk, utan även då det gäller sann kunskap.” (Barlebo, 2009, s.30).

Sett till denna uppsats ämne så är perspektivet intressant då inte enbart förståelsen av begrepp som fritidslärare och samverkan undersöks utan även attityden till dessa, vilken kan tänkas grunda sig i hur förståelsen för begreppen kommit till. Frågan om sanningshalten blir ointressant eller åtminstone marginaliserad. Det är hur förståelsen konstruerats som är i fokus (Barlebo, 2009). Alltså att kunskap som sådan inte kan förklaras utan att se på de sociala aspekter som i detta perspektiv har skapat kunskapen.

“Sanningen ligger i betraktarens öga” är ett uttryck jag hörde som barn.” Även om vår kunskap om något är falsk så kan det fortfarande vara vår upplevda sanning. Alltså att vi genom den förståelse, kunskap eller verklighetsuppfattning vi har ser ett fenomen som sant eller inte. Vår erfarenhet, eller sociala kontext, har gett oss verktyg att tolka vår omvärld. Det är vad som har konstruerat denna tolkning som är fokuset utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet (Barlebo, 2009).

Det socialkonstruktivistiska perspektivet är intressant i relation till min studie då definitioner av fritidslärares yrkesroll, uppdrag och samverkan redan finns i läroplan och allmänna råd. Så med denna studie vill jag inte bara veta hur grundskolelärares förståelse för fritidslärares yrkesroll ser ut utan ämnar att också utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet försöka förstå varför de svarar som de gör. Detta kommer utgöra det perspektiv utifrån vilket jag kommer studera empirin. Jag utgår alltså i min studie från socialkonstruktivismen genom antagandet att grundskollärares förståelse och attityd till fritidsläraren kommer ha betydelse för samverkan och för fritidslärares möjlighet att verka professionellt.

4. Metod & Material

Detta är en kvalitativ studie baserad på enkätsvar från 9 arbetande grundskolelärare samt en intervju med en av enkätens respondenter. En kvalitativ studie är i likhet med en kvantitativ, en metod för bearbetning av insamlad forskningsmaterial där den kvalitativa arbetsmetoden, draget till sin spets, fokuserar på verbala analyser av olika texter och den kvantitativa på statistiska analyser av insamlad data (Patel & Davidsson, 2011, s.13.14). Patel & Davidsson menar dock att det är svårt att helt dela upp dessa analysmetoder. Även Eriksson-Zetterquist & Ahne (2015, s.38) skriver om svårigheterna i att helt skilja kvalitativa och kvantitativa studier åt då det exempelvis ofta finns element av standardiserade frågor i en intervju där statistik lätt kan insamlas och vidare analyseras.

De mer öppna intervjufrågorna, av kvalitativ art, kan leda in i ett djupare samtal där svaren jämförs ur andra aspekter än rent statistiska. Bjereld, Demker & Hinnfors (2009, s.118-119) beskriver den kvantitativa metoden med att en där söker hitta mönster och samband i forskningsmaterialet medan en med den kvalitativa metoden mer söker efter vilka kvalitéer och/eller egenskaper en händelse eller företeelse kan ha. Alltså att man i en kvantitativ undersökning kan hålla avståndet till materialet medan det i ett kvalitativt arbete inte bara är önskvärt utan krävs ett stort engagemang och närmande till materialet. Mina delstudier, det vill säga enkäterna och intervjun, är i ljuset av detta i stort kvalitativa med små kvantitativa inslag.

Men vad innebär det då att närma sig materialet ur ett kvalitativt perspektiv? Svensson (2015, s.214-215) talar om att det är när vi ställer det insamlade materialet, empirin, mot eller i ljuset av redan existerande teorier. Vi använder inte bara våra egna ögon i analysen av materialet utan vi intar olika perspektiv. Han menar att vi då också får olika resultat beroende på vilket perspektiv vi väljer att inta. I detta fall handlar det inte om rätt eller fel utan snarare om att det alltid finns *två sidor av myntet*. Det är frestande att tänka tanken att det vore bra att inta ett helt objektivet förhållningssätt där enbart empirin står i centrum och att vi därför kan få bästa möjliga resultat. Men "Den perspektivlösa observationen existerar inte" (Svensson, 2015, s. 215) enligt Svensson. Han skriver vidare att det i samhällsvetenskaplig forskning är svårt att tala om objektivitet. Istället är det vi kan göra i studien, att välja olika perspektiv att utgå ifrån.

4.1 Avgränsning & urval

Frågan om förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll och på vilket sätt dessa sätter ramar för samverkan och fritidslärares möjlighet att verka professionellt är stor. Jag har i denna studie begränsat urvalet av respondenter till att behandla grundskolelärarna. Det är dock nämnvärt att det inte enbart är grundskolelärarnas perspektiv som sätter ramarna.

Jag inledde insamlandet av empiri med att kontakta studiekamrater, vänner och kollegor. Personer jag tänkte mig hade kontakt med grundskolelärare och därmed möjlighet att hjälpa mig få kontakt med potentiella respondenter. Jag valde medvetet att inte tillfråga grundskolelärare på den skola där jag själv arbetar då jag inte ville att min relation till dem skulle påverka svaren. Detta eftersom frågeställningen inte enbart handlade om kunskap om fritidslärares yrkesroll utan också om attityder hos respondenten. Jag valde tidigt att inte fokusera enbart på en skola utan ville försöka få till en grupp respondenter från flera olika skolor. Genom kontakterna jag hade lyckades jag insamla ett trettiotal mailadresser till yrkesverksamma, utbildade grundskolelärare som jag sedan skickade ut min enkät till. Ur denna grupp blev responsandelen nio på enkäten. I enkäten fick respondenten ange intresse för att ställa upp på en intervju. En person kunde tänka sig att delta vilket senare blev den person jag intervjuade.

Respondenterna innehade alla någon form av lärarutbildning inriktad mot de yngre åldrarna. Ett par hade även fritidspedagogutbildning samt förskollärarytbildning. Åldern på respondenterna varierade mellan 25-55 år och den överväldigande majoriteten hade arbetat mer än fyra år som grundskolelärare.

4.2 Enkät & intervju

Enkäten utformade jag tidigt efter att syfte och frågeställning för studien var formulerade. I detta arbete, såväl som i arbetet med framställande av frågeställningar inför intervjun, så har jag utgått från Kvale & Brinkmanns (2012) intervjuguide likväl som Patel & Davidsson (2011). Min enkät var semistrukturerad då där fanns både frågor med fasta svarsalternativ samt öppna frågeställningar som krävde större eftertanke. Huvudfokuset i denna studie har legat på svaren till de mer öppna frågorna medan frågor om ålder, hur länge de jobbat och om samverkan skedde på skolan mer var ämnade att utgöra sorteringsmaterial för mig under analysarbetet. Enkäten likväl som intervjufrågorna återfinns i bilaga 1 och 2.

Genom intervjuer ville jag försöka tränga djupare in i de enkätsvar jag fått in och sökt få svar om bakgrunden till åsikter kring, attityder till och förståelse för fritidslärares yrkesroll samt se samband och motsättningar mellan dessa och hur de kan möjliggöra samverkan och ge fritidslärares möjlighet att verka professionellt eller helt enkelt vara ett hinder. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015) menar att intervjun som undersökningsform ger intervjuaren möjlighet att se de förhållanden som råder i den sociala miljö där intervjusubjekten är delaktiga. Detta är intressant i min studie då en del av frågeställningen handlar om grundskolelärares attityder och hur detta kan ses sätta ramar för samverkan.

Intervjun kan förväntas vara en överlägsen metod för att insamla information samtidigt som socialkonstruktivistisk forskning också visar på hur intervjusituationen, de språkliga samt den sociala kontexten påverkar informationen en kan få från intervjusubjektet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Intervjun kan utifrån det perspektivet anses säga något om intervjusituationen, vilket gör det viktigt att i transkriberingsarbetet vara mycket noggrann. (Öberg, 2015).

Intervjun hade en låg grad av strukturering vilket innebär att frågornas utformning gav intervjupersonen möjlighet att själv tolka fritt (Patel & Davidsson, 2011, s.75-76). De första minuterna vid en intervju är avgörande menar Kvale & Brinkmann (2012, s.144). Samtidigt som det är viktiga formella frågor, som exempelvis tillstånd att spela in intervjun, som måste lösas så är också de inledande frågorna viktiga för att, hos intervjupersonen, skapa förtroende. Därför inledde jag intervjun med att fråga om intervjupersonens utbildning, arbete och erfarenhet av fritids. Helt enkelt frågor som ämnade få intervjupersonen att slappna av.

När det gällde i förväg formulerade frågor så var vissa av dessa frågor formulerade i samband med utformningen av enkäten medan jag hade formulerat flera av dem utifrån de svar som intervjupersonen gett i enkäten. Detta för att kunna få en bättre bild kring anledning till de svar som tidigare lämnats i enkäten. Utöver dessa planerade frågor så ställde jag en del följdfrågor där så gavs tillfälle eller krävdes för att föra intervjun framåt. Intervjun kännetecknades därför av en låg grad av strukturering (Patel & Davidsson, 2011).

I analysen av empirin har jag transkriberat intervjun, sedan försökte jag skapa en överblick över materialet genom att sortera enkätsvar och intervjusvar i framträdande teman. Dessa teman blev *Roller*, *Egenskaper* och *Relation till grundskoleläraren*. Vidare ställde jag dessa teman i relation till varandra och försökte att i dem läsa ut samband, olikheter och motsättningar.

4.3 Giltighet & tillförlitlighet

Validitet definieras med frågan om vi verkligen undersöker det vi avser undersöka (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2009, s.112). Det vill säga i vilken grad resultatet korrelerar med frågeställningen. Men i en kvalitativ studie så beror validiteten också på forskarens förmåga att tillämpa förståelse genom hela projektet samt huruvida forskaren lyckas se det mångtydiga och motsägelsefulla. Hur denne lyckas se det normala, det typiska och det som är avvikande i materialet. Alltså kan inte validiteten i en kvalitativ studie isoleras till själva insamlandet av empirin såsom den kan i en kvantitativ studie. Detta då forskarens egen kompetens, som ovan beskriven, får en central roll för möjligheten att utläsa resultatet av det insamlade materialet.

I min studie har jag, som nämnt, skickat ut en kortare enkät till arbetande grundskollärare. En av dem har jag sedan intervjuat. Jag har i urvalet försökt hitta personer, inte bara från en eller min skola utan, från flera olika verksamheter. Arbetssättet kallas triangulering (Patel & Davidsson, 2011, s.107) och går helt enkelt ut på att sprida informationskällorna på flera håll likväl som flera insamlingsätt. Arbetssättet att se på samma frågeställning från flera perspektiv ger en rikare bild av ett och samma fenomen och därmed en högre tillförlitlighet. Av de som svarade på enkäten angav endast en att den ville delta i en intervju.

4.4 Etiska överväganden

Öberg (2015, s.61) menar att det är både i förberedelserna, den slutliga presentationen av det insamlade materialet samt i själva intervjusituationen som de etiska perspektiven måste beaktas. Han menar att en del av forskarrollen består bland annat av ett humant och empatiskt bemötande av intervjusubjektet. Detta kan enligt författaren exempelvis ta sig i uttryck i forskarens sätt att lyssna på en, för den intervjuade, känslig berättelse. Helt enkelt ett respektfullt bemötande. I ett längre perspektiv finns etiska överväganden att göra i relation till hur materialet presenteras. Däri bland annat i vilken utsträckning man fått tillåtelse från intervjusubjektet. Det är viktigt att intervjuaren tydligt ber om medgivande att få använda och presentera materialet från intervjun i sin forskning (Kvale & Brinkmann, 2012).

Forskningsetiska aspekter som alla beaktats i denna studie finns formulerade i fyra övergripande etikregler. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Patel & Davidsson, 2011, s.63).

När det gäller att dela det som sagts och där ett medgivande finns kan det finnas skäl att fundera över vilka konsekvenser offentliggörandet av materialet kan få för denne. Det är här av stor vikt att säkerställa anonymiteten för de intervjuade. Såväl där känsligt material presenteras såsom de fall där anonymitet garanteras. Detta innebär att såväl namn som andra identifierbara uppgifter anonymiseras. Exempelvis platser och speciella händelsesekvenser (Öberg, 2015, s.62).

Vid intervjutillfället lämnade jag information till intervjupersonen där jag redogjorde för studiens syfte, att deltagandet var frivilligt samt att den information jag samlar på mig av respondenter enbart hanteras, hålls konfidentiellt av mig och anonymiseras i uppsatsen (Patel & Davidsson, 2011, s.60, 70). Informationen om informerat samtycke återfinns i bilaga 3.

Alla de beskrivna aspekterna av anonymitet har i detta arbete beaktats. Alla namn på såväl personer som platser angivna i uppsatsen är därmed fingerade.

4.5 Metoddiskussion

Något jag insett under arbetets gång var att jag borde fått ut mina enkäter och bokat intervjuer tidigare. Resultatet av att jag fick ut dem sent var att endast nio svar inkom och därmed också endast en intervju som följd av detta kunde bokas och genomföras. Respondenternas svar kan därmed inte generaliseras över urvalsgruppen som helhet. Men det är ändå av intresse att studera de inkomna svaren då flera återkommande teman gör sig synliga och också bekräftar tidigare forskning i ämnet.

5. Resultat & Analys

5.1 Inledning

I detta kapitel presenterar jag resultaten från enkäter och intervjuer. Vartefter jag fått respons angående enkäten och intervju samt också i bearbetningen av den inkomna empirin har jag insett att ämnet tenderar att vara lite känsligt. Detta var något jag inledningsvis anade vilket också var anledningen till att jag valde att inte tillfråga kollegorna på min arbetsplats om att delta. De svar jag fått in skulle en kunna argumentera för är förväntade gällande hur respondenterna förstår yrkesrollen. De attityder till fritidslärare och det sätt respondenterna definierar samarbetet i samverkan mellan skola och fritids visar på något bortom de mer förväntade svaren, gällande definition av uppdraget, där de menar att fritidsläraren ges eller intar en mer understödande roll i relation till grundskolelärarna.

Alla utom en respondent svarar ja på frågan om de samverkar med fritids. Nämnas bör att hen är den enda av respondenterna som arbetar med en femteklass och alla de andra arbetar med år F-4. Ur enkätsvaren kan en också utläsa att där respondenterna svarat ja på frågan om de

samverkar med fritidslärarna så anser en majoritet att fritidslärarna är delaktiga i samarbetet men när det gäller den pedagogiska planeringen så var svaren utspridda över hela skalan.

5.2 Teman

När jag inledde arbetet med detta forskningsprojekt hade jag i tanken några olika aspekter av fritidslärares yrkesroll och samverkan som jag trodde skulle dyka upp i resultatet av intervjuer och enkäter. Vissa av dessa aspekter dök också upp vilket delvis kan härledas till studiens grundläggande frågeställning och därmed enkät- och intervjufrågornas utformning.

I analysen av svaren kring yrkesrollen, pekade respondenternas svar på att fritidsläraren, som en av de uttryckt det; "sitter på många stolar", eller med andra ord har en arbetsbeskrivning som innefattar många olika aspekter av vad det innebär att arbeta i skola. Dessa aspekter tar jag upp under rubriken *Roller*. Vidare var fritidslärares egenskaper ett tydligt tema. Det vill säga tankar om vad som egentligen är fritidslärares specifika kompetens och de områden där grundskolelärarna förväntar sig speciellt mycket av fritidsläraren. Detta finner du under rubriken *Egenskaper*. Här kommer även de egenskaper som inte tillskrivs fritidslärares kompetens generellt att finnas då även de är av intresse för studien. Det sista större temat är svar angående fritidslärares *Relation till grundskoleläraren*. Alltså kort, hur positionerar sig grundskolelärarna i relation till fritidslärarna.

5.2.1 Roller

Vilka roller tillskriver grundskolelärare fritidsläraren? Begrepp eller ämnen som är återkommande i svaren handlar om att fritidsläraren har många uppdrag, att det är otydligt, arbeta med social kompetens, lustfyllt lärande, komplettera skolan, estetiska ämnen och något som kanske inte alltid sägs rakt ut men som ändå framkommer av svaren är att fritidsläraren intar en stödjande roll i klassrummet såväl för eleverna som för klassläraren.

Kim, som är lärare i en etta och har flera års erfarenhet av arbete i fritidshem från en tidigare skola beskriver rollen som väldigt splittrad. Att fritidsläraren både ska planera och styra pedagogisk verksamhet på fritids under eftermiddagen, vara delaktig i klassen under förmiddagen samt agera vikarie då klassläraren är borta vid exempelvis sjukdom. På frågan

om vad skillnaden och/eller likheten mellan fritidslärare och fritidspedagoger är blir det tydligt att begreppet fritidslärare inte är helt förankrat då jag får följande motfråga.

“Är det fritidspersonal som ska kunna gå in och ha kompetens för klassverksamhet?
Är det så, eller?”

Jag frågar vidare om Kims svar i enkäten där svaret varit att uppdraget för fritidslärare är luddigt.

Jag: “Du skrev i enkäten att uppdraget på något vis kan uppfattas lite luddigt.”

Kim: “Inom fritids? Jaaa.”

Jag: “Du skrev att fritidslärare verkar ha många uppdrag. Att det är dels att vara i klassrummet, dels att vara vikarie, dels att vara på fritids och rast och...”

Kim: “Och det kan bli en väldigt, eh, tung roll också för fritidspersonalen. För det upplevde jag själv. Att man liksom bara, (paus), man är med i klassrum, ah, man, eh, hoppar in om man är vikarie.”

Kim pratar vidare om att hen inte är sjuk så ofta men att det blir ju ändå så ibland att fritids måste vikariera. Hen betonar tydligt att det kan vara tungt för fritidspersonalen.

Robin som arbetat med de yngre åldrarna i rätt många år beskriver yrkesrollen som;

“ganska oklar eftersom det är många olika typer av tjänster på fritids.”

När frågan i enkäten om vilken roll fritidslärare har i relation till grundskolelärare kommer så svarar Robin tydligare att fritidsläraren ska;

“Komplettera skolan och hemmet och samverka med skolan. Erbjud en meningsfull och lärorik fritid och främja utveckling av social kompetens.”

Det en kan se är att Robin ser att fritidslärarens roll är splittrad då det råder otydlighet ur ett organisatoriskt perspektiv. Vad är det tänkt att fritidsläraren ska delta i för verksamhet i skolan? Det pedagogiska verkar Robin å andra sidan ha en klar bild över. Det kan vara

intressant att nämna att hen upplever att fritids verksamhet oftast inte har någon koppling till skolans ämnen dock, vilket hen beskriver när frågan om hur samarbetet mellan skola och fritids ser ut.

Den respondent som har längst erfarenhet av läraryrket är Alex. Hen beskriver fritidslärares yrkesroll så här.

“Den innefattar väldigt mycket och har två tydliga sidor, dels under elevernas skoldag och sedan en annorlunda roll under fritidstiden. Tanken är nog att dessa roller ska flätas samman, men det har jag inte sett så mycket av.”

“[...] tydligare uppdrag kring elevens sociala situation under skol/fritidsdagen än vad grundskolläraren har. Fritidsläraren kan ha kompetenser kring tex estetiska ämnen som kan komplettera inlärningsmetoderna [...]”

Nim som har både lärarutbildning, fritidspedagogutbildning och förskolläraryrket skriver på frågan om fritidslärares yrkesroll i enkäten att den är;

“En som jag kan dela arbetsuppgifter med. För mig är fritidspedagogerna bland de viktigaste personerna i elevernas omgivning under skoltiden. Fritidspersonalen ska ha en kompetens som komplimenterar lärarens kompetens.”

Den enda som i enkäten egentligen gör någon tydlig skillnad mellan fritidspersonal och fritidslärare i sina svar är Sam. På frågan om hur hen uppfattar fritidslärares yrkesroll så svarar hen;

“Mycket att planera för att verksamheten ska fungera, litar på att sin personal finns och att personalen gör de aktiviteter som fritidsläraren har bestämt.”

Här får vi också en tydlig hierarkisk ordning tillskriven fritidsläraren. Samtidigt som Sam menar att fritidsläraren behöver mycket planering för att kunna genomföra sitt jobb uttrycker hen i svar kring samverkan också att denne har som uppgift att vara ett stöd i klassrummet och hjälpa till vid olika aktiviteter. Sam är även den enda som uttrycker att samarbetet mellan skola och fritids också innebär, i detta fall, att förskollärare arbetar i fritidshemmet flera dagar i veckan

Det vi kan se gällande fritidslärares yrkesroll är att de beskrivna uppfattningarna återfinns i tidigare forskning genom bland annat beskrivningar om otydligheten ur ett organisatoriskt perspektiv och att det sociala är av stor vikt (Modig & Olsson, 2007; Falk & Tamdjidi, 2012).

5.2.2 Egenskaper

Vilka egenskaper tillskrivs fritidsläraren? Denna aspekt är väldigt intressant då det här framkommer en del om den attityd som verkar förekomma hos grundskollärarna. Frekvent återkommande är kommentarer om utbildad personal, oengagerad personal, att det är många unga, god kompetens kring det sociala och praktiska. Nedan följer några citat från intervju och enkäter som är av intresse för studien.

När Kim i enkäten beskriver sin erfarenhet av fritidshemmet så är det en väldigt splittrad bild som målas upp.

“[...] utbildad personal som gör ett kanon jobb, bra ideer och planering. Vissa utbildade gör betydligt mindre, minsta möjliga aktiviteter, “går och drar”, stor frånvaro från arbetet. Unga, utbildade med ringa erfarenhet vill och gör sitt bästa, kräver mycket handledning.”

När jag på intervjun frågar vidare om vad Kim menar med personal “som går och drar” och vad det i sådana fall skulle kunna bero på svarar hen;

Kim: “Asså det är ju återigen, man är ju olika. Fritids är ju dessvärre inte en sån verksamhet som... Det är lätt (betonar lätt) att det halkar in nån personal som... (pausar och tänker) ... inte kanske har så höga ambitioner. Som ... (pausar igen) ... som tufflar på. Eh, har stor frånvaro, eeh och det kan vara utbildad personal men som ... inte är så engagerade. Eh, man är olika. Så är det ju.”

Jag: “Å det gäller att hitta rätt...”

Kim “Jaa, å det kan ju bli oerhört tungt. Det kan ju se, det kan ju se på papperet ut som; Här har vi utbildat folk... tshu tshu tshu (onomatopoetiska ljud)... Men i verkligheten så är det inte riktigt så. Eller ja, utbildade är de, men det är kanske inte de kompetenserna som plockas fram liksom.”

Jag: "Upplever du att det är mer så, eh, jag förstår att du inte har full inblick i fritids, men din upplevelse, är den att det är mer så på fritids än bland lärarna?"

Kim: "Ja, absolut." (betonar detta tydligt)

Delvis liknande tankar kommer Nim med i sina enkätsvar.

"Många som jobbar på fritids är inte utbildade fritidspedagoger. Utifrån egen erfarenhet har jag sett att detta har lett till att engagemangen inte är på topp. Men jag har erfarenheter av även duktiga, drivna fritidspedagoger som vill driva en meningsfull verksamhet.

Nim poängterar, precis som flera andra, att fritidslärarna ska vara experter på det sociala och även praktiskt pedagogik.

Nämnvärt i relation till tidigare forskning är att i likhet med Pihlgren (2015) så svarar respondenterna att det i ganska stor utsträckning finns personal i fritidshemmen som inte har någon adekvat utbildning.

5.2.3 Relation till grundskoleläraren

I detta avsnitt finns de kommentarer som gäller hur grundskolelärare ser på relationen mellan dem själva och fritidslärare. Alltså kommentarer gällande samarbete, samverkan och gränsöverskridande arbete samt pedagogiska förhållningssätt som ställer skola och fritids nära varandra eller i motsatsförhållande.

Vi återkommer till Kim igen. Kommentarer gällande roller och egenskaper har vi redan tittat på. Här kommer ännu ett perspektiv. Kim uttrycker vikten av att planera gemensamt med klassens lärare och att samverka kring vissa områden. Detta visar sig handla mest om det sociala, utflykter, biblioteksbesök, temaarbeten och även lektioner nämns. Detta är också sådant som återkommer i flera andra respondenters svar. Kim poängterar också vikten av att, i relation till konflikthantering, prata samma språk. Jag förstår det som att hen menar att detta språk, eller samförstånd, utvecklar man i samarbetet genom planering.

Kim pratar vidare om hur samarbetet ser ut mellan hen och fritidsläraren. Det är två sidor av detta samarbete som jag kan urskilja i det både Kim och andra säger. Dels handlar det om vikten av den gemensamma planeringen där flera är väldigt noga med att berätta hur viktigt de anser den vara samt delvis vad den bör innefatta. Vidare poängteras vikten av fritidslärarnas mandat i relation till grundskolelärare.

Kim: “[...] jag tycker det är superviktigt att visa att alla har ett mandat. Att alla är viktiga. För många lärare, faller lätt liksom i den här rollen och tycker att. (Sträcker på sig och spelar viktig. Pekar på sig själv och säger i staccato.) Jag bestämmer, och jag tänker inte gå in... förstår du? Man, man vill inte vara med och bygga de här broarna som är så givna, som är så viktiga.”

Samtidigt som Kim pratar så gott om samplanering, gemensamt språk och hur bra ett sådant arbete är så visar det sig att hen är mycket väl medveten om att det inte ser ut så för de flesta i övrigt. Varken på den egna eller andra skolor kan hen se att det är en verklighet. Snarare landar det i tidigare nämnda ramar för fritidslärare som sätter stopp för detta samt, enligt Kim, grundskolelärares ovilja att samarbeta. Hen pratar också om hur viktigt det är med informationskanaler till föräldrarna. Kim säger att hen lägger mycket tid på veckobreven men också hur hen om och om igen försöker få fritids involverade.

Kim: Jag lägger mycket tid på mina veckobrev. De delges också till fritids. Och jag har varit på dem, (stakar sig). Jag märker att de ofta är lite rädda att gå in och skriva i dem. Då har jag sagt. GÅ IN OCH SKRIV.”

Veckobrevet förstår jag är viktigt för Kim. Men kan vi se samarbete i arbetsformen där Kim skriver brevet och vill få fritids att skriva in lite info? En fråga som dyker upp i mitt huvud när jag lyssnar på och läser om dessa ord är: Varför är fritidspersonalen “*lite rädda*” för att skriva i veckobrevet?

Flera svar pekar på fritidslärarens roll som stöd i klassrummet. Men i dessa fall är det rätt odefinierat vilket typ av stöd detta ska utgöra. Andra poängterar fritidspedagogikens tydliga fokus på det relationella området. Robin pekar i sina enkätsvar på hur samverkan mellan skola

och fritids bör se ut genom att beskriva fritidslärares roll i förhållande till grundskolan som att den ska;

“Komplettera skolan och hemmet och samverka med skolan. Erbjud en meningsfull och lärorik fritid och främja utveckling av social kompetens.”

När Robin beskriver hur skolans samarbete ser ut så framstår hen som kritisk och en aning splittrad i sin syn på vad uppdraget är.

“Bra samarbete men mindre bra samverkan. Det som händer på fritids har oftast ingen koppling till skolans ämnen. Bra samarbete med barnen och elevsynen på skoltiden.”

Det skulle här varit intressant att ställa frågan om vad Robin anser är att komplettera skolan. Å ena sidan verkar Robin mena att fritidslärarna ska arbeta med social kompetens och främja utveckling genom en meningsfull fritid. Å andra sidan anser hen inte att fritids verksamhet egentligen verkar relatera till skolans ämnen. Det verkar som att Robin menar att fritids uppdrag att komplettera skolan enbart handlar om skolans ämnen beskrivna i läroplanens tredje kapitel. Men ska vi utgå från hans egna ord om att fritids också, eller kanske framförallt, har uppdraget att arbeta med social kompetens och att erbjuda en utvecklande och meningsfull fritid, bitar som beskrivs i läroplanens första och andra kapitel och gäller både skola och fritids, så arbetar ju fritids definitivt på ett sätt som kompletterar skolans.

Pihlgren (2015) beskriver hur grundskolelärarna ofta intar en dominerande roll i samverkansarbetet. Något som vi kan återfinna i respondenternas svar. Att samverkan ur grundskolelärarnas perspektiv till viss del handlar om att fritidslärarna finns med i en understödande roll vid exempelvis temaarbeten är också en koppling vi kan göra till tidigare forskning (Falk & Tamdjidi, 2012).

5.2.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi se att det är ganska många bitar som ska inrymmas i fritidslärares yrkesroll enligt respondenterna. Gällande det pedagogiska arbetet uttrycks det

ganska tydligt vad det innebär. Att det handlar om sociala samspel, om lustfyllt praktiskt lärande som också ska komplettera skolans mer kognitivt inriktade undervisning. Men formen för allt detta är mer oklar då det är ett återkommande tema i svaren om fritidsläraren som hjälp och stöd i klassrummet. De tillfrågade grundskolelärarna verkar se fritidsläraren som en assistent eller hjälp inte bara till barnen utan också klassläraren själv i likhet med den beskrivning som Pihlgren (2015) gör om rollen i samverkan. Detta trots att respondenterna också i flera fall poängterar vikten av planeringstiden.

6. Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka grundskolelärarnas förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll. Vidare ämnade jag försöka synliggöra på vilket sätt den förståelsen och de attityderna kunde möjliggöra eller hindra samverkan. Jag anser att det i empirin från denna studie finns, i relation till tidigare forskning, grund för att påstå att grundskolelärarnas attityder till fritidslärares yrkesroll skapar möjligheter och kanske framförallt hinder för samverkan. Det en kan se är att samverkan på arbetsplatserna ser väldigt olika ut men att det i de flesta fallen är så att fritidsläraren i mycket blir en hjälp och ett stöd för grundskolelärares verksamhet. Det bör nämnas att det görs, på sina håll, ansträngningar för att skapa en samverkan där fritidslärares och grundskolelärares olika pedagogiska förhållningssätt tas till vara på med olika goda resultat.

6.1 Yrkesrollens dilemma

De frågorna jag ställer mig utifrån resultatet blir ifall det är bristen på individuell planeringstid, gemensam planering, lärarnas attityder och/eller hierarkiska positioneringar eller helt enkelt fritidslärares egna oförmåga att agera utifrån det uppdrag som de enligt styrdokumentet har som gör att fritidslärares yrkesroll uppfattas som luddig, oklar och splittrad. Om vi väljer att titta på den frågeställningen utifrån perspektivet att vår verklighetsuppfattning och förmåga, eller möjlighet, att agera i en given situation påverkas och formas av våra sociala sammanhang (Hwang & Nilsson, 2011) så blir kanske svaret att det är alla dessa parametrar tillsammans som utgör anledningen till att situationen är så luddig även i ett organisatoriskt perspektiv.

Modig & Olsson (2007, s.26) drar i sin forskning liknande slutsatser när det kommer till yrkesrollen och pekar just på att den är oklar på grund av de många arbetsuppgifter en fritidslärare ska genomföra under en dag såsom att vara i klass, arbeta på fritids, vara rastvakt och att det råder en stor skillnad i den faktiska planeringstid som fritidslärarna har i jämförelse med grundskolelärarna. Detta är intressant eftersom flera av denna studies respondenter, likväl som angiven tidigare forskning, pekar på att grundskolelärare faktiskt har rätt god kunskap om fritidspedagogiken och till viss del yrkesrollen som fritidsläraren har.

6.2 Hierarkisk struktur som ett organisatoriskt problem

Såväl respondenterna i denna studie som tidigare forskning (Pihlgren, 2015; Modig & Olsson, 2007; Falk & Tamdjidi, 2012) pekar på att det ute på arbetsplatserna finns problem i form av hierarkiska strukturer där fritidsläraren i många fall kommer sist. Dessa förklaras i en del fall med att det på fritids ofta är utbildade, erfarenhetslösa och inte så drivna unga anställda. Grundskolelärarna tar ofta överhand i samverkansarbetet och fokuset sätts då på skolans verksamhet och fritidspedagogikens särart hamnar i skymundan. Detta talar inte för en god samverkan där fritidsläraren har möjlighet att verka professionellt.

Läroplanen (Skolverket, 2011) och allmänna råden (Skolverket, 2014) definierar det som rektorns ansvar att bygga en organisation som främjar samverkan och som tillvaratar såväl skolans som fritidspedagogikens särarter. Med det i bakhuvudet är det intressant att fundera över hur luddigt definierad fritidslärarens arbetsuppgifter verkar vara och hur splittrad arbetsdagen verkar vara organiserad.

6.3 Mandat gällande socialt samspel

Enligt styrdokumentet har fritidsläraren en tydlig uppgift gällande arbete med det sociala. Detta är ett område som grundskolelärarna verkar anse att fritidslärare är experter på eller åtminstone att de ska vara det. Det relationella är därmed ett område där fritidslärare kan ses, utifrån denna forskning, ha ett tydligt mandat från såväl styrdokument som grundskolelärare. Detta är ett område där skolans kognitivt inriktade undervisning kan närmast på mer praktiska sätt och därmed komplettera skolan (Pihlgren, 2015). Därmed skulle området kunna vara en nyckel för att utöka samverkan mellan skola och fritids.

6.4 Socialt konstruerad attityd

Denna uppsats utgår från antagandet att grundskolelärnarnas attityder sätter ramar för fritidslärarnas möjlighet till samverkan och att verka professionellt. Nu har jag ganska väl etablerat tanken om att så är fallet med hjälp av empirin och tidigare forskning. Nu vill jag utmana den slutsatsen. Det är, tycker jag, utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet inte enbart intressant att fundera över grundskolelärnarnas kunskap om och attityd till fritidslärarnas yrkesroll utan också, kanske än mer, intressant att försöka förstå hur kunskapen och attityden tillkommit. Om vi å ena sidan har kunskapen om yrkesrollen som verkar vara rätt god, attityden som visar på hur grundskolelärare ser fritidslärare som ibland icke-engagerade och att de går och drar så är det intressant att ställa detta gentemot den låga grad av utbildad fritidspersonal ute på arbetsplatserna (Pihlgren, 2015). Det jag försöker visa på är att likväl som fritidslärarnas ramar för samverkan kan ses som socialt konstruerade i relation till grundskolelärarna kan frågan ställas om inte lärarnas attityd kan ses som socialt konstruerad genom erfarenheten av den, i hög grad, utbildade personalen på fritids.

6.5 Slutsatser

Jag har i min uppsats undersökt grundskolelärares förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll samt på vilket sett detta kan ses sätta ramar för samverkan mellan skola och fritids genom enkätundersökningar och en intervju. Enkät svar och intervju svar målar, tillsammans med tidigare forskning, upp en bild av fritidslärares yrkesroll. I Grundskolelärares ögon verkar uppdraget bitvis väl definierat. Men attityder om fritidspersonal och fritidslärare som kommer fram visar på hur grundskolelärare i realiteten ser rollen som ett stöd för skolans verksamhet snarare än ett annat pedagogiskt arbetssätt som också behöver, och enligt styrdokumentet ska, få utrymme i samverkansarbetet.

Materialet har jag tittat på ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och ställt i relation till tidigare forskning. Min egen studie pekar, vill jag mena, på liknande resultat som tidigare forskning och en kan därför dra slutsatsen att den förståelse och attityd som uppvisas hos grundskolelärare för fritidslärares yrkesroll sätter ramar för samverkan mellan skola och fritids såväl som för fritidsläraren att verka professionellt.

6.6 Nya frågeställningar

Under arbetet med denna uppsats har jag stött på några funderingar som inte var helt relevanta för studien, eller som gick djupare i sin frågeställning än vad jag i denna uppsats har haft möjlighet att undersöka. Jag kommer inte att lista alla dessa här utan väljer att ta upp några av dessa. Framför allt började jag mot slutet att ställa mig följande frågor:

- På vilket sätt arbetar skola och fritids i samverkansarbetet med värdegrundsfrågor?
- Hur definieras fritidshemmets uppdrag att jobba med det sociala samspelet? Innefattas värdegrundsarbetet som helhet eller är det mer inriktat på kompisrelationer och konflikthantering?

Mot slutet av uppsatsskrivandet läste jag igenom det jag skrivit. Jag insåg då att det förekom beskrivningar av hur fritidslärares yrkesroll såg ut, hur det pedagogiska arbetet definierades samt på vilket sätt grundskolelärare verkade se att fritids uppgift var att jobba med sociala samspel. Beskrivningen av uppdraget att arbeta med det sociala och relationella återkom, som nämnt, om och om igen. Men ingenstans fanns några svar som jag tyckte direkt rörde värdegrundsfrågor. Jag ställer mig själv frågan om uppfattningen om att det är det sociala som fritids ska jobba med är mer av ett socialt konstruerat slagord för att motivera fritidshemmets varande. Kan det vara så att många har svårt att egentligen definiera vad fritids ska vara, så att de då använder samma förklaring som de hört andra ge utan att egentligen reflektera över hur arbetet på fritids bör se ut? En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att värdegrundsarbetet innefattas i kommentarer om det sociala samspelet. Hur det än är så skulle det kunna vara ett intressant område att undersöka vidare.

7. Litteraturförteckning

- Barlebo Wennberg, Søren. (2000). *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.
- Bjereld, Ulf, Demker, Marie & Hinnfors, Jonas. (2009). *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran. (2015). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Falk, Martina & Tamdjidi, Ghazaleh. (2012). *Hur ser samverkan och samarbete ut i skola och fritidshem - Utifrån lärare och fritidspedagogers perspektiv*. Göteborgs Universitet: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap. (Elektronisk) < https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/31532/1/gupea_2077_31532_1.pdf > (Tillgänglig: 2016-04-04).
- Grettve, Anna. (2015). Prolog. I: Pihlgren, Ann S. (Red). (2015). *Fritidshemmet och Skolan - det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur.
- Hacking, Ian. (1999). *The Social Construction of What?* Harvard University Press, Cambridge, MA. Svensk översättning *Social konstruktion av vad?* Thales: Stockholm, 2000.
- Hwang, Philip & Nilsson, Björn. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2012). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindell, Matilda. (2015). *Fritidslärares dilemma - i mellanrummet fritidshem och skola*. Umeå Universitet. (Elektronisk) < <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:817073/FULLTEXT01.pdf> > (Tillgänglig: 2016-04-05).
- Modig, Erika & Olsson, Sofija. (2007). *Fritidspedagog eller lärare i fritids? - Uppfattningar hos lärare, Skolverket och fritidspersonal*. Lärarhögskolan i Stockholm: Institutionen för undervisningsprocesser, kommunikation och lärande. (Elektronisk) < <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:198744/FULLTEXT01.pdf> > (Tillgänglig: 2016-03-18).
- Orwehag Hansen, Monica. (2015). Fritidshemspedagogiken och skolan. I: Pihlgren, Ann S. (Red). (2015). *Fritidshemmet och Skolan - det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur.

- Patel, Runa & Davidsson, Bo. (2011). *Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pihlgren, Ann S. (2015). Deklaration. I: Pihlgren, Ann S. (Red). (2015). *Fritidshemmet och Skolan - det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur.
- Pihlgren, Ann S. (2015). Samverkan för elevens lärande. I: Pihlgren, Ann S. (Red). (2015). *Fritidshemmet och Skolan - det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur.
- Rohlin, Malin. (2001). *Att styra i namn av barns fritid - En nutidshistoria om konstruktionen av dagens fritidshem i samordning med skolan*. Stockholm: Högskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm.
- Skolverket. (2014). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer - fritidshem*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.
- Svensson, Peter. (2015). Att analysera och skriva. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Svensson, Ann-Katrin. (2009). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Öberg, Peter. (2015). Livshistorieintervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

7.1 Övriga källor

- Jällhage, Lenita (2015). Lärande i fritidshem tydligare i ny läroplan. Tidningsartikel. *Lärarnas tidning*. Publicerad: 2015-08-25. (Elektronisk) < <http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2015/08/25/larande-fritidshem-tydligare-ny-laroplan> > (Tillgänglig: 2016-03-30).

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 | Enkätfrågor

Enkät: Grundskolelärares förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll

Hej!

Stort tack för att du tar dig tid att fylla i denna enkät. Resultatet från denna, tillsammans med ett fåtal kvalitativa intervjuer, kommer att utgöra det empiriska materialet i min C-uppsats

I denna enkätundersökning undersöker jag attityder och förståelse för fritidshemslärares yrkesroll. Genom att undersöka på vilket sätt och i vilken grad samverkan sker mellan grundskolelärare och fritidslärare vill jag synliggöra grundskolelärares förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll.

Detta är av intresse eftersom det sätter ramarna för möjligheterna till att, som fritidslärare, arbeta utifrån sin professionella roll som pedagog. Det både ger möjligheter och begränsningar som är av vikt att synliggöra och medvetandegöra för att alla pedagoger ska kunna nå sin fulla potential och erbjuda bästa möjliga utbildning för nästa generation.

- Din ålder?

- Vilken lärarutbildning har du och när tog du examen?

- Vilken / vilka årskurser arbetar du med?

- Hur många år har du arbetat som lärare?
 - 0-2
 - 2-4
 - 4-8
 - 8-16
 - 16-

- Beskriv kort din erfarenhet av fritidshemmet.

- Beskriv din erfarenhet av personal i fritidshemmet.
- Hur uppfattar du fritidslärarens yrkesroll?
- Vilken roll har fritidsläraren i förhållande till grundskolelärares enligt dig?
- Samverkar du/ni med fritidslärarna på din arbetsplats?

Ja Nej

- I vilken grad är fritidsläraren delaktig i samarbetet?

 1 2 3 4 5
Inte alls I mycket hög grad

- I vilken grad bidrar fritidsläraren till den pedagogiska planeringen av verksamheten?

 1 2 3 4 5
Inte alls I mycket hög grad

- Beskriv hur samarbetet ser ut.
- Jag kan tänka mig att ställa upp på en intervju. Ca 1h.

Ja Nej

- Telefonnummer (Fyll endast i om du kan tänka dig att bli intervjuad)
- Jag har möjlighet att ses för intervju (Fyll endast i om du kan tänka dig bli intervjuad)

Måndag kvällstid
 Tisdag kvällstid

- Onsdag kvällstid
- Torsdag dagtid
- Torsdag kvällstid
- Fredag dagtid
- Lördag dagtid
- Söndag dagtid

8.2 Bilaga 2 | Intervjufrågor

- Visst hade du själv arbetat på fritids?
- Du beskrev i enkäten att du hade lite olika erfarenhet av fritidspersonalen. Skulle du vilja utveckla ditt svar?
- Vad tror du det beror på, att en del personal som du uttrycker det “går och drar”?
- Vad tänker du är skillnaden på en fritidslärare och en fritidspedagog?
- Finns det någon skillnad i det pedagogiska uppdraget mellan grundskollärare och fritidslärare? Kan du i sådana fall beskriva den?
- Fritidslärarna verkar ha många uppdrag enligt dig och du uttryckte det även som att det är luddigt. Kan du förklara mer om vad du menar med det?
- Vad tänker du på när jag säger begreppet samverkan?
- Du skrev att samarbetet mellan lärare och fritidslärarna/fritidspersonalen är väldigt bra, Vad innebär det? Vad är det som är bra med samarbetet och samverkan?
- Du skrev även att ni har gemensam planering. Vad är det ni gemensamt planerar?

8.3 Bilaga 3 | Informerat samtycke

Hej!

Jag är student på det erfarenhetsbaserade fritidsläraryrkesprogrammet vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver jag ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för fritidsområdets praktik och mitt kommande yrke som fritidslärare. Studien kommer att handla om grundskollärares förståelse för och attityd till fritidslärares yrkesroll samt hur detta kan ses påverka möjligheten för samverkan, skola och fritidshem emellan och fritidslärares möjlighet att verka professionellt.

För att samla in material till studien önskar jag att du ställer upp på en intervju om ca 30-45 minuter lång. Intervjun kommer att spelas in (audio) i syfte att underlätta bearbetning och analys av intervjumaterialet. Det inspelade materialet kommer ej att publiceras på något vis i sin grundform utan enbart som transkriberat material i uppsatsen.

Genomförande av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att ditt, fritidshemmets och skolans identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Jag ber om ditt medgivande för deltagande i studien. All medverkan i studien är frivillig och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats.

Vänliga hälsningar,
Johan Sundqvist

070-5594579
johan.sundqvist@bizzcon.se

Handledare
Larissa Mickwitz
Södertörns högskola

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag **samtycker** till deltagande i studien.

Mitt namn:

Namnunderskrift:

Ort och datum:

*Formuläret återlämnas till **Johan Sundqvist** efter påskrift.*